

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 144/2023 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen e-kirjojen ja e-äänikirjojen kirjastokäytön korvaamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Fatim Diarran /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 144/2023 vp:

Miten teosten ja tekijöiden yhdenvertainen kohtelu toteutuu, jos osa kirjallisuuden käytöstä eli niin kutsutut verkkokirjahyllyt rajataan pois korvausoikeuden piiristä, vaikka verkkokirjahyllyissä on tarjolla sähköisesti nimenomaan niitä teoksia, jotka ovat painetussa muodossa lainauskorvauksen piirissä, ja niiltä tekijöiltä, jotka ovat lainauskorvausta näistä teoksista aikaisemmin saaneet ja miten perustellaan korvausoikeus uudelle edunsaajaryhmälle (äänikirjan lukijat), kun osa kirjallisuuden käytöstä ja näiden teosten tekijöistä rajataan korvausoikeuden ulkopuolelle?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

E-kirjojen ja e-äänikirjojen kirjastokäytön korvaamista koskevassa tekijänoikeuslain muutosesityksessä on ehdotettu oikeutta korvaukseen yleisissä kirjastoissa ja korkeakoulukirjastoissa tapahtuvasta e-kirjojen ja e-äänikirjojen käytöstä. Hallituksen esityksen valmistelun tavoitteena on ollut selkeä, tarkkarajainen ja toimiva korvausoikeus.

Ehdotettu e-kirjojen ja e-äänikirjojen kirjastokäytön korvauksesta säätämiseen ei ole ulkoapäin tulevaa velvoitetta. Kyse on kansallisesta ratkaisusta ja korvaus e-kirjojen ja e-äänikirjojen kirjastokäytöstä on ennen kaikkea kulttuurituki.

Hallituksen esityksen mukaan korvausta maksettaisiin kirjaston kokoelmaan kuuluvan e-kirjan ja e-äänikirjan käytöstä, kun käytölle on määritelty ennalta rajattu käyttöaika. Tällöin e-kirjaa käytettäisiin painetun kirjan lainaamiseen verrattavalla tavalla ja säännöksessä tarkoitettulla tavalla.

Verkkokirjahylly on kaupallinen palvelu, joka koostuu palveluntarjoajan ennalta määrittelemästä teosvalikoimasta. Yhteisökäyttäjä, kuten yritys, voi hankkia palvelun esimerkiksi henkilökuntansa käyttöön. Jos verkkokirjahylly hankitaan esimerkiksi korkeakoulun henkilöstön ja opiskelijoiden käyttöön, kirjasto ei hanki käyttöön tiettyjä nimikkeitä vaan koko tarjolla olevan valikoiman. Aineistoja käytetään verkkokirjahyllypalvelussa, eivätkä e-kirjat ja e-äänikirjat tule osaksi kirjaston kokoelmaa. Aineistoilla ei ole myöskään laissa tarkoitettua ennalta määriteltyä rajattua käyttöaika.

Hallituksen esityksessä esitetyllä ratkaisulla e-aineistojen kirjastokäyttöä ja korvaukseen tarvittavan määrärahan määrää on mahdollista jossain määrin ennakoida, kun puolestaan verkkokirjahyllyn käyttö on vaikeammin ennakoitavissa. Lisäksi käytön tilastointi ja korvauksen määrittelyperusteet ovat haasteellisia. Koska ulkomaisia tekijöitä ei ole mahdollista rajata pois korvauksen soveltamisalasta, verkkokirjahyllyjen, jotka lisäksi usein ovat ulkomaisia palveluita, ja niihin sisältyvien ulkomaisten tekijöiden teosten käyttö lisäävät todennäköisyyttä korvausten valumiseen ulkomaille kotimaisten tekijöiden sijasta.

E-äänikirjan lukijoiden korvausoikeutta on harkittu esitettäväksi erityisesti e-äänikirjaan kytkeytyvien oikeudenhaltijoiden yhdenvertaisen ja tasapuolisen kohtelun perusteella. Vaikka kirjallisen teoksen tekijän, kirjailijan, luova panos on välttämätön kirjallisen teoksen olemassaololle, teoksen lukijalla on merkittävä osuus kirjallisen teoksen olemassaololle äänikirjan muodossa. Äänikirjan lukija voi olla myös erityinen syy sille, että jokin kirjallinen teos halutaan kirjastosta käytettäväksi nimenomaan äänikirjan muodossa.

Voidaan myös todeta, että niissä maissa, joissa e-äänikirjojen kirjastokäytöstä maksetaan nyt ehdotettuun korvaukseen verrattavissa olevaa korvausta (Tanska, Yhdistynyt kuningaskunta, Kanada), korvausta maksetaan myös lukijoille.

Lukijoiden korvausoikeuden toteuttamista puoltaa osaltaan myös äänikirjojen käytön kehitys. On oletettavaa, että kaupallisista palveluista alkanut e-äänikirjojen suosio on suurta myös tulevassa kuntien yhteisessä e-kirjastossa ja kirjastojen muissa tulevaisuuden palveluissa.

Korvauksen jakautuminen eri oikeudenhaltijaryhmien välillä ratkaistaan samalla tavalla kuin lainauskorvauksen jaossa: ministeriön hyväksymät korvausta hallinnoivat järjestöt neuvottelevat vuosittain korvausten jaon eri oikeudenhaltijaryhmien välillä ja ministeriö vahvistaa tämän jaon.

Nyt ehdotetun sääntelyn käytännön toimivuutta ja korvausoikeuden toteutumista sekä e-aineistojen kirjastokäytön kehitystä tullaan seuraamaan. Tarvittaessa arvioidaan myös korvausoikeuden soveltamisalan jatkokehityksen tarpeita.

Helsingissä 05.12.2023

Tiede- ja kulttuuriministeri Sari Multala

VN/29374/2023-OKM-4

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: